

222179

ACADEMIA ROMÂNĂ
MEMORIILE SECȚIUNII ISTORICE
SERIA III TOMUL XIV MEM. 3

DIN VIAȚA SOCIALĂ A BRĂILEI SUPT TURCI

DE

N. IORGA
MEMBRU AL ACADEMIEI ROMÂNE

BCU Cluj / Central University Library Cluj

MONITORUL OFICIAL ȘI IMPRIMERIILE STATULUI
IMPRIMERIA NAȚIONALĂ
BUCUREȘTI

1933

N. IORGA. Pretendentul Nicolae Basarab în Elveția	5.—
ION I. NISTOR. Opera d-lui N. Iorga	10.—
ION I. NISTOR. Un român iscoadă la 1683 în tabăra Regelui Sobieski la Viena	20.—
N. IORGA. Testamentul lui Nicola Nicolau	12.—
N. IORGA. Apelul către unire a lui Cuza-Vodă la 1859	5.—
N. IORGA. Un nou izvor cu privire la Mihai Viteazul și Radu Șerban.	12.—
G-ral R. ROSETTI. Războiul dela moartea lui Ștefan-cel-Mare până la acea a lui Matei Basarab. III. Tactica	50.—
N. IORGA. « Moșnenii » din Cremenari.	18.—
N. IORGA. Mormântul Doamnei Neaga și al neamului ei	5.—
N. IORGA. Publicații străine privitoare la istoria contimporană a Ro- mânilor	5.—
N. IORGA. Moșnenii de pe Verbilău și de pe valea Buzăului	12.—
N. IORGA. I. Pedagogia unui juriconsult fanariot din București la 1780. II. Intoarcerea unei pribege: Doamna Maria Minio	15.—
N. IORGA. Contribuții la istoria modernă a Galaților	20.—
ALEX. LAPEDATU. Din grijile și greutățile unei domnii	25.—
N. IORGA. Știri nouă privitoare la familia lui Petru Șchiopul	15.—
G-ral R. ROSETTI. Războiul, dela moartea lui Ștefan-cel-Mare până la acea a lui Matei Basarab. IV. Fortificațiunea	40.—

TOMUL XIII (1932):

N. IORGA. Un culegător politic moldovean dela jumătatea secolului al XIX-lea: Ștefan Scarlat Dăscălescu	45.—
N. IORGA. Doamna Elina a Țării-Românești ca patroană literară	10.—
I. I. NISTOR. Bisericile și școala greco-română din Viena	45.—
N. IORGA. Ceva din legăturile domniilor românești cu Ierusalimul	20.—
N. IORGA. Două scrisori ale lui Atanase Anghel	10.—
N. IORGA. Domnitorii români Vasile Lupu, Șerban Cantacuzino și Const. Brâncoveanu în legătură cu Patriarhii Alexandriei	5.—
N. IORGA. Radu Cantacuzino	10.—
N. IORGA. Donațiile românești pentru Megalospoleon și Vlah-Sarai	5.—
N. IORGA. B. P. Hasdeu ca istoric	5.—
N. IORGA. În jurul pomenirii lui Alexandru-cel-Bun	10.—
I. I. NISTOR. Contribuții la relațiunile dintre Moldova și Ucraina.	30.—
ION I. NISTOR. Din corespondența lui Todleben dela Plevna	40.—
ALEX. LAPEDATU. Campania polonă în Moldova la 1686	25.—
N. IORGA. Un pedagog « moldovean » pe la 1800	5.—
N. IORGA. Câteva observații asupra celui mai vechiu tezaur cultural româ- nesc	5.—
N. IORGA. Legăturile românești cu Muntele Sinai	5.—
I. LUPAȘ. Inceputul domniei lui Matei Basarab și relațiunile lui cu Tran- silvania	15.—
I. C. FILITTI. Oameni dependenți și cultivatori liberi în Principatele Române în sec. XV—XVII	15.—

TOMUL XIV (1933):

N. IORGA. Opinia publică germană și România lui Carol I-iu înainte și după războiul de independență	20.—
G-ral R. ROSETTI. Războiul dela moartea lui Ștefan-cel-Mare până la acea a lui Matei Basarab V. Strategia	70.—
N. IORGA. Din viața socială a Brăilei supt Turci	10.—
N. IORGA. Un observator englez asupra Românilor din epoca lui Tudor Vladimirescu	20.—

DIN VIAȚA SOCIALĂ A BRĂILEI SUPT TURCI

DE

N. I O R G A

MEMBRU AL ACADEMIEI ROMÂNE

Sedința din 28 Aprilie 1933

De câțiva ani un grup de oameni cu iubire pentru orașul lor, supt conducerea d-lui inginer Marinescu, dau la lumină, necontentit, știri noi cu privire la trecutul Brăilei. La ostenele lor am adaus, cu prilejul jubileului întemeierii noului oraș, un șir de acte noi din secolul al XIX-lea (*Cei d'întâiu ani din noua Brăilă Românească 1832—56*; București, 1929), și, în *Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice*, însemnări de pe cărțile păstrate într'o biserică din Brăila.

Dacă, astfel, se știe azi cum s'a făcut, și cu concursul Rușilor, dar mai ales prin admirabilul devotament al ispravnicului creator care a fost boierul Slătineanu, portul cu care în câțiva ani s'a putut mândri principatul muntean, dacă, înainte de aceasta, multe mențiuni documentare ne lămuresc asupra vechii Brăile din secolul al XIV-lea, din al XV-lea, din al XVI-lea până pe la 1540, un adânc întunec acoperea perioada în care Turcii au fost stăpâni în al lor Ibrail. Numai actele politice, evenimentele militare, care nu ne privesc pe noi se pot reconstitui pe baza unui foarte bogat material, în mare parte contemporan. Arhivele din Constantinopol nu ni-au dat până acum nimic din ce cuprind cu privire la vieța interioară.

Prin d-l Nenovici, student, am căpătat acum de curând un mic număr de hârtiuțe care privesc, în ajunul eliberării creștine,

vieața turcească în părțile dunărene. Cum sunt reunite cu un permis de trecere al carantinei brăilene pe care-l dăm mai departe, le puteam pune în legătură cu această cetate, deocamdată, și nu cu Slivno în Bulgaria, simplu sat, pe care-l privesc poate, toate celelalte. Dar dintre ele singurul care îmi pare a putea fi raportat la Brăila e întâiu actul grecesc, cu care începe această notiță:

1812, Ὀκτωμβρίον 26.

Φανερόνομεν ἡμῖς ἰ μαγγιρ-μαχαλίδες ὅτι πὸς ἔδοσεν Ζιλκοδρέτι ὁ Δηντζινενὸς γρόσια 160, ἑκατὸν ἐξήντα, ἔτζι καὶ ζόλοτι.

(1812, Octomvrie 26.

Mărturisim noi mahalagiii din Manghir-Mahalà că a dat Zilkodreti Dintzinesios lei 160, o sută șaizeci, încă și zloți.)

E chitanța unei plăți făcute către mahalà, în acest caz: mahalaua Manghir (cf. moneda *mangâr*, de aramă), de către un anume Zilkodreti, care e din Dintzina, ceea ce ni amintește Dițina din evul mediu a Bizantinilor, Vicina vechiului episcopat, de unde a fost luat cel dintâiu Mitropolit al Țării-Românești ¹⁾). Suma e notată în lei, γρόσια, și se adaugă și o mențiune, neclară, de zloți.

Existența organizării pe mahalale, care se întinde asupra întregului teritoriu al Imperiului Otoman și care a trecut și la noi, cu vechile colori turcești, turcomane, pentru punctele cardinale: negru, roșu, galben, albastru, se adeverește, de altfel, și prin foarte interesanta pecete octogonală, însemnată cu negru pe acest petec de hârtie și împărțită după obiceiul dela Turci în mai multe registre paralele. Inscriptia, în litere greco-cirilice, de un elegant caracter ornat, are acest cuprins: Μαγιρ Μαχάλ. 1816. Deci cetirea din text se întărește.

În războiul care abia se isprăvise, și în cursul căruia s'a făcut, doi ani înainte de pacea dela București, pecetea, Brăila a fost mai puțin amestecată decât în alte ciocniri dintre Ruși

¹⁾ V., mai în urmă, Gh. Brătianu, *Vicina*, în *Bulletin de la section historique de l'Académie Roumaine*, pe anul 1932.

și Turci. Încă dela sfârșitul anului 1806, Pașa de Silistra căutase, cu întregul harem, un adăpost în Brăila, al cărui Pașă era el însuși plin de frică în ce privește pericolele ce-l așteaptă ¹⁾. Ele veniau, nu încă din partea Rușilor, cari nu trecuseră Nistrul, ci din a revoltaților turci de pe linia Dunării ²⁾. Era teama unui atac al lui Ilic-oglu, de speța lui Pasvantoglu și a celui de curând ucis Tersenic-oglu dela Rusciuc ³⁾. La Brăila se refugiază Cazacii musulmani dela gurile Dunării, tovarăși ai rebelului, bătuți de un ofițer al puternicului, în acel moment, Mustafă-Bairactar, care dădu foc (în Noemvrie) Măcinului ⁴⁾. Luptele cu trupele rusești se purtară în părțile Giurgiului și Rusciucului, așa încât Brăila, unde se va face, la 1810, pecetea de mai sus, rămase, un timp, cruțată, Turcii păstrându-se între zidurile ei, dispărute azi fără de urmă. Nazirul Ahmed, somat să se predea, în 1807, răspunsese că nu știe de un războiu cu Împărăția rusească și că poate oferi numai provizii unei armate care cată să se lupte cu Francezii, în Dalmația. El nu samănă cu alți Pași și, dacă-l vor ataca, se va bate ⁵⁾. Numai prin August 1809 se credea iminentă o întâlnire între cele două armate pe la Galați ⁶⁾ și la 9 Decemvrie Brăila, cu nazirul și Pașa Abdurahman, se preda, cu tunurile și munițiile lor, dându-se voie de plecare « garnizoanei și locuitorilor » ⁷⁾. Cu toate stăruințele femeilor, nazirul Ahmed ⁸⁾, socotit

¹⁾ Hodoș, în Hurmuzaki, XVI, p. 768, Nr. MDCLIII.

²⁾ *Ibid.*

³⁾ Pentru aceste lupte cu aianii, *ibid.*, pp. 684—5, N-le MDLXXX—I. Cf. și *ibid.*, p. 764, Nr. MDCLII.

⁴⁾ *Ibid.*, p. 790, Nr. MDCLXXIX. Mustafă era adversarul nazirului, care stătea prin Domnul muntean, Constantin Ipsilanti, în legătură cu oștile rusești. V. P. P. Panaitescu, *Correspondența lui Constantin Ypsilanti cu guvernul rusec, 1806—1810* (în publicațiile așezământului Ion C. Brătianu, XX), București 1933, pp. 47, 49, 54, 100.

⁵⁾ Odobescu, în colecția Hurmuzaki, III, p. 114. (Memoriile lui Langeron). Pentru neglijarea totală a Brăilei, *ibid.*, p. 132. Generalul Camenschi arde numai satele vecine (*ibid.*, pp. 137—8). V. și *ibid.*, pp. 138—9.

⁶⁾ Hodoș, *l. c.*, p. 841, Nr. MCCXLII.

⁷⁾ *Ibid.*, p. 844, Nr. MDCCXLVI.

⁸⁾ E o greșeală menționa la 1807 a lui Ilic-oglu ca șef al apărării; Odobescu, *l. c.*, II, p. 403. E vorba, probabil, de luarea unui loc lângă Brăila de Ilic-oglu, care vrea Silistra; *ibid.*, p. 407, Nr. DLVII. V. și *ibid.*, p. 409, Nr. DLIX. El era în legături cu boierul Filipescu; *ibid.*, III, p. 215, nota 1. Vizita prințului Bagration, ginerele acestuia, *ibid.*, p. 215. Raporturi cu Moruzeștii; *ibid.*, II, p. 506, Nr. DCLIX.

cu dreptate ca amic al Rușilor¹⁾, se luptase îndelung, cu Cazacii și alte elemente străne în jurul lui. Trebuie, după primele lupte din Aprilie, noua expediție pentru a lua Brăila²⁾.

Cu acest prilej generalul francez în serviciul Țarului, Langeron, descrie Brăila, cu «cetățuia foarte tare», dar foarte mică, «cu două *enveloppes* și trei șanțuri», prima din acelea fiind «un zid de piatră cu patru bastioane tari», după care vine «o întăritură de pământ cu cinci bastioane, un *glacis* și al treilea șanț». Dincolo de întăritură, cuprinsă și ea în «enormul re-tranșament de pământ de patru verste împrejur», nu înalt, dar cu «șanț foarte adânc și *taluzul* tăiat drept» și «din partea cetății două enorme cortine», tunurile, «aproape două sute», fiind «în imense gabioane», plus «traversele de scânduri» deschise pentru micile tunuri, pe care le adăusese nazirul, era «orașul, mare și mai bine zidit decât alte orașe turcești, cu o mare mulțime de case spațioase și plăcute ochiului». Casele apăreau «ca niște mici fortărețe, încunjugate cu ziduri, șanțuri, grădini, etc.». De jur împrejur sate «din cele mai frumoase și mai bogate», nazirul, «om uman și spiritual», tratând foarte bine pe locuitori³⁾. În față, la Măcin, comandă «tâlharul» de genere al nazirului.

Cum se vede, locuitorii n'au profitat de capitulație. Langeron spune anume că au rămas 2.000 de creștini; cei 11.300 Musulmani preferind să plece cu cei 1.100 de soldați călări și 4.100 infanteriști⁴⁾. O mie de Ruși înlocuiră pe soldații Sultanului⁵⁾. Nazirul de Brăila se luptă și mai departe însă⁶⁾. Niște ofițeri aprinseră, dintr'o scânteie a pintenilor lor, pulberăria și aduseră,

¹⁾ *Ibid.*, p. 422. Gelal-Pașa cu 15.000 la Brăila, în Iunie 1807; *ibid.*, p. 430, Nr. DLXXX. Cf. și p. 430, Nr. DLXXXIII.

²⁾ Odobescu, în aceeași colecție, III, p. 114 (Memoriile lui Langeron). Pentru neglijarea totală a Brăilei, *ibid.*, p. 132. Generalul Camenschi arde numai satele vecine (*ibid.*, pp. 137-38). V. și *ibid.*, pp. 138-39.

³⁾ *Ibid.*, pp. 165-6. — Pentru asediul nereușit, *ibid.*, p. 166 și urm. Un Hrisoverghi reprezintă Divanul Moldovei; *ibid.*, p. 168. — Pentru încercarea lui Camenschi, *ibid.*, p. 174. — Pentru cucerire, *ibid.* p. 214. — Cf. și *ibid.*, II, p. 381, Nr. LXXV. În 1807 erau temuți Brăilenii, *ibid.*, p. 384, Nr. DXXVII.

⁴⁾ *L. c.*, III, p. 214.

⁵⁾ Hodoș, *l. c.*, *Ibid.*, p. 849. La Brăila se luaseră 260 de tunuri (*ibid.*).

⁶⁾ *Ibid.*, pp. 869-70. Asupra unității rusești în Brăila, *ibid.*, p. 890.

la 1810, distrugerea « unei mări părți a fortificațiilor » ¹⁾. Rușii lucrau în același an la refacerea lor ²⁾. Colonelul Clistov, poruncia acolo la începutul anului care ni aduse pierderea Basarabiei ³⁾. Indată pacea aduse și întoarcerea Brăilei la Turci.

Câteva luni după aceea e chitanța de mai sus.

S'ar putea ca organizarea mai strânsă pe mahalale și fabricarea peceții să fi fost datorite unor îndemnuri ale administrației rusești. Vechii stăpâni lăsară aceste inovații — dacă se admite că sunt astfel — neatînse ⁴⁾.

La întoarcerea Turcilor nazirul Ahmed nu-și reluu locul în care se dovedise așa de vrednic ca ostaș și de bun ca administrator. În adevăr, el înlocuise încă din iarna lui 1811—12 ca Mare-Vizir pe Chior Iusuf, mazilit.

Cu acest prilej generalul Langeron descrie pe acest Laz caucazian, străin de Constantinopol, lipsit de însușirile unui curtean, care începuse ca « barcagiu și pirat », fost prizonier în războiul precedent al lui Potemchin, care-i dăduse drumul, și întovărășitor al lui Cutuzov în solia acestuia din 1792 la Constantinopol. « E un om de un mare bun simț, cu multă inteligență și cu o tărie de caracter care la Turci nu e decât severitate, dar la noi ar fi cruzime. Are purtări pline de francheță; îi place a vorbi, și vorbește foarte bine. Cunoaște afacerile Europei mai bine decât un Turc obișnuit, și mai ales de cum ar trebui să se aștepte dela nașterea lui, educația lui și antecedente. Nu poate suferi pe Francezi, și-i plac mult Rușii. Privia pe Napoleon ca pe cel mai mare dușman al Semilunei, și avea dreptate. E îndurerat de lipsa de civilizație a nației sale și de viciile unui guvern despotice, despoietor, sângeros și slab în același timp, ale cărui inconveniente le cunoaște perfect și le zugrăvește exact. Nu-i lipsește decât instrucția militară ca să fie un bun general, căci are îndrăzneală, un excelent *coup d'oeil*, un geniu înfocat și întreprinzător și

¹⁾ *Ibid.*, p. 852, Nr. MDCCLIII. Nazirul Ahmed negociază cu Ilic-oglu, acum la Silistra, ca să nu atace pe Ruși; *ibid.*, p. 855, Nr. MDCCLVIII.

²⁾ *Ibid.*, p. 910, Nr. MDCCCXII.

³⁾ *Ibid.*, p. 936.—Cf., pentru toate aceste evenimente și Odobescu, în aceeași colecție, II, pp. 49—50, N-le XXXVI—VII.

⁴⁾ Asupra legăturilor între cetate și mahalale Memoriile lui Langeron, *ibid.*, p. 82.

o vitejie cutezătoare. E aspru cu compatrioții săi, dar omenos cu străinii ¹⁾.)»

Isprăvile lui, întotdeauna fericite, în campania dunăreană dela 1811 sunt bine cunoscute. În cursul acestor lupte el arăta fără nicio rezervă ura față de Napoleon și dorința de a încheia printr'o bună pace cu Rușii ²⁾). Cutuzov se mira că « un pirat laz a putut învăța atâta », și autorul, care a avut corespondență și raporturi personale cu Ahmed, asigură că « mulți generali și miniștri ai țărilor celor mai civilizate nu știau cât dânsul » ³⁾). El asigură că trecerea Dunării orânduită de Ahmed a fost « una din isprăvile militare cele mai frumoase pe care le-a văzut » și că, « dacă acest Musulman activ și cutezător ar fi folosit mai mult de cele dintâi avantajii ale sale și ar fi comandat trupe mai disciplinate, ne-ar fi silit (pe Ruși) să ne depărtăm de Dunăre și ar fi putut înainta în Țara-Românească » ⁴⁾). Cutuzov era gata să și plece ⁵⁾). Ahmed lupta în primele rânduri și a fost rănit la mână de o schijă de obuz ⁶⁾). Un alt cutezător, general Marcov, prefăcu însă o strălucită victorie, datorită numai ideii Marelui Vizir, într'o iremediabilă catastrofă. Dar până la sfârșit fostul nazir de Brăila crezu că-și poate răstoarce contra surprinderii ⁷⁾); numai foamea putea să reducă pe ai lui cei izolați. El știu să înșele pe Cutuzov și să se întărească. Scria că i s'a plătit o surprindere printr'o surprindere, dar că lucrul cel mai bun e să se facă pacea, dorită de dânsul ⁸⁾). Dacă Rușii nu se învoiesc la hotarul Nistrului, se va retrage până în Balcani și se va întări acolo ⁹⁾).

Când trupele din insulă fură silite să se predea, el, care se găsea în Rusciucul fortificat, făcu ca prizonierii de

¹⁾ Odobescu, *l. c.*, III, p. 325. Cf. *ibid.*, p. 334.

²⁾ *L. ult. cit.*

³⁾ *Ibid.*

⁴⁾ *Ibid.*, p. 336.

⁵⁾ *Ibid.*, p. 338. Cf. și *ibid.*, p. 339. Nepotul lui Ahmed, care comandase la Nicopol, e ucis; *ibid.*, p. 340. Cel dela Măcin era mort de mult.

⁶⁾ *Ibid.*, p. 341.

⁷⁾ *Ibid.*, p. 348.

⁸⁾ *Ibid.*, p. 350.

⁹⁾ *Ibid.*, p. 352.

fapt să fie considerați ca « musafiri »¹⁾). Scena audienței lui Langeron la Ahmed e din cele mai pitorești²⁾). Cuvintele Marelui Vizir fură pline de înțelepciune: « *Nu e rușinos ca voi, cari aveți un sfert al globului, să vă certați pentru un cot de pământ, care nu vă e de nevoie? Și în ce împrejurări? Când aveți să fiți atacați de Napoleon, care va târî cu el jumătate din Europa contra voastră!* ». Admirând rezistența Spaniei, el propunea unirea contra Impăratului Francezilor a « celor trei Imperii rămase încă în picioare »: Anglia, Rusia și Turcia.

Cu acest prilej el oferî Prutul ca hotar: « nimic mai mult; Prutul sau războiul »³⁾). « Generalul Essen, Pisani și cu mine nu puteam să ne mirăm de ajuns, văzând un fost matelot, un pirat fără educație, care nu știa nici să cetească, nici să scrie, tratând cele mai mari chestiuni ale politicii europene cu atâta discernământ și logică. Eu credeam întăiu că d-l Pisani compune dela dânsul ceea ce nu făcea decât să traducă vorbă de vorbă, și-l puneam să repete fiecare frază. Discursul acestui Vizir ar fi onorat pe cei dintâi diplomați ai Europei »⁴⁾). Din partea lui, Ahmed admira disciplina Rușilor, pe când el comanda șefi de bandă neascultători. « Aș vrea », spunea el cu francheță, « să comand în lupta care se prepară între noi și Napoleon o linie de cavalerie la voi. Cu dânsa, cu infanteria și artileria voastră n'ar rămânea în curând niciun Francez în picioare »⁵⁾). Și, față de zimbetul interlocutorului, îi arătă, scoțând turbanul, un cap ras pe care erau cincizeci de răni căpătate luptând pentru stăpânul său contra briganzilor », cei din 1806.

Iată și portretul acestui om a cărui amintire rămâne legată de Brăila: « Ahmed era un om de vreo cincizeci de ani, de talie mijlocie, slab, negru, galben, stricat de vărsat, pistruiat, păros până în vârful degetelor. Avea o figură atroce și înfățișarea unui brigand de meserie, dar ochii îi erau vioi și spiritali »⁶⁾).

1) *Ibid.*, p. 355.

2) *Ibid.*, p. 366 și urm.

3) *Ibid.*, p. 368.

4) *Ibid.*

5) *Ibid.*, p. 369.

6) *Ibid.* — Numele complet e Curșid Ahmed; v. *ibid.*, II, p. 750, Nr.

Dibaciul Caucazian știu să scape de pedeapsa cu moartea pe care o avea în vedere. Rămase și după pacea dela București Mare Vizir, până izbuti să-l înlătore Andréossy, trimesul lui Napoleon. Exilat în Asia, a murit undeva acolo după doi ani ¹⁾.

În 1813, cetățile rămăseseră încă în mâinile Rușilor potrivit cu o înțelegere înainte de încheierea păcii ²⁾. Nu se poate fixa data când Brăila a fost evacuată ³⁾. Se pare că, oricum, înainte de primăvara aceluia an 1813 ⁴⁾.

Orașul nu va avea până la cucerirea rusească, în prezența Țarului Nicolae, despre care vorbesc și memoriile lui Dăscălescu ⁵⁾, alt eveniment decât ciuma din 1824 ⁶⁾.

Un al doilea act e scris cu litere grecești, dar ele acopăr un text străin, cu aceste iscălituri:

Δα σα ζαν ηκακα μαμ δα δαλαστ να να να καρανηκο λουφαζη ζα μον κηκαα ημαμ δαγη δα βαμ σπον σλωτον γρωσε δβαστα η σπη δη σε ηρα καμ γρουε. 250 ηφαη δα ζα ημ γρους ᾱο βαδατον ημδ̄αν νηκοϋλδεν.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

*Αζητουήν μάρτης.
Λουσκάν, μάρτης.
Ἡβάντζου, μάρτης.
Ζεκοσπάτην.*

Actul e, cum înseamnă și d-l Iogu, interpret-jurat al Ministerului Afacerilor Străine, între 4 Iulie 1802 și 22 Aprilie 1803 ale stilului nou.

Un altul, mult mai nou, cuprinzând numai peceti, e din 1243 al Hegirei.

Un act turcesc are acest cuprins, în traducerea d-lui G. Iogu:

Deoarece pe timpul cărmuirii noastre din anul curent 1217 asupra comunei Ceotra, pendinte de plasa Islimie, o vie în întindere de circa 4 evlec, situată pe teritoriul acestei comune, la locul zis « Romanușaveche » și învecinată cu via Ghelan și Abdi, de altă parte cu via lui

¹⁾ *Ibid.*, p. 369 nota 1.

²⁾ *Ibid.*, II, p. 693, Nr. DCCCCI.

³⁾ Zvon de ciumă la Brăila în Februarie 1813; *ibid.*, p. 706, Nr. DCCCCXXII;

⁴⁾ *Ibid.*, p. 746, Nr. DCCCCLXXVI. Cf. p. 742, Nr. DCCCCLXXI.

⁵⁾ *Memoriile Academiei Române*, 1932.

⁶⁾ Hodoș, *l. c.*, p. 1146, Nr. MMCXII; p. 1148, Nr. MMCXIII.

Iancu și de altă parte cu via lui Raiciu, a fost vândută de bună voie pentru prețul de 15 «groși» și jumătate de către Rașcu Cârste lui Iordan cizmarul și, deoarece acesta din urmă a cerut tapiul (adecă titlul de posesiune) al acelei vii, noi, în calitate de zabit al zisei comune, fixând zeciuală după vechea rânduială, am liberat susnumitului acest titlu de posesiune.

Din partea noastră și a altuia, nimeni să nu-l turbure și pace!

(Pecete personală.) Ismail 1217.

(ss) *Ismail magistratul comunei Ceotra.*

Pe V. *διὰ τῆν (sic) Πομανοῦσα ἐφλέκ δ'.*

După d-l Iogu, Islimie e Slivno. Actul n'ar face parte deci din cele care privesc Brăila și Ținutul ei. Dar în județul Râmnicul-Sărat este un Slivnic, aiurea și o Slivnă, și între «Romanusa» și Râmnic ar putea fi o legătură. N'am la îndemână o hartă amănunțită a Bulgariei.

În legătură cu aceste acte turcești e și un certificat de vamă rusec, iscălit în același timp de un indescifrabil: «comisariu carantinii Brăili» și de comandantul maior rus V...; pecetea cu vulturul muntean are inscripția românească: «Carantina Brăila». Dela Ministerul de Externe mi s'a dat această traducere:

Certificat. S'a dat aceasta de carantina brăileană lui Bumannen (*sic*) Nicolae, soției Ana, copiilor Dobre, Maria, muncitoarei Maria, lui Ivanet, lui Gheorghe și muncitorului Stoian spre dovadă că la dâșii, după trecerea sorocului de carantină: patru zile, la cercetarea de către funcționarul sanitar, nu s'au găsit urme dubioase.

Spre încredințarea celor de mai sus se dă aceasta cu iscălitură și punere de pecete oficială, astăzi, 3 Iunie 1830.

Pe V^o: Nenu Nicolof (cu cirilice românești).

APENDICE

I

Brăila turcească avea legături dese cu părțile românești vecine. Ba chiar până în cele de supt munte mergea raza de afaceri a Brăilenilor. Ei se înțelegeau cu țărani moșneni și luau în arendă munți, unde-și făceau fabrici de cașcaval. Acestora li se datorește, cred, și numele al doilea al muntelui Omul, Cărăimanul, deci: Caramanlâul (cf. Caraiman-Pașa, pentru Pașa de Caramania care a luptat la Călugăreni contra lui Mihai Viteazul, și numele boierului moldovean Caraiman de supt Movilești). Dar ei făceau și negot de piei.

Astfel e cazul cu Memed-Aga din Brăila în actul următor dela 1775, privitor la moșnenii Codești, cari vânduseră cașcaval altor Turci, și ei poate din aceeași cetate a Brăilei. Afacerea a avut loc pe vremea războiului încheiat la 1774, Manole Gianî-Ruset fiind Domn al Țării-Românești dela Maiu 1770 la Octomvrie 1771:

Io Alecsandru Ioan Ipsilant Vvd. bj. mlt. (*sic*).

După cum au găsit dum[nea]lui Vel Vor. cu cale, hotărăm Domnie Mea așa să să urmeze, iar, de va zice vre o parte că are a face apelație, să iasă la Divan înaintea Domniei Meale, așijderea și pentru clironomi Cădeștilor, dăm vol[ni]č[ie] Dumitrache aprod ceauș să meargă să-i aducă aič să să înfățișaze la judecată... prin știrea isprav.; 1775, Noemvr. 27.

(Pecete rotundă cu chinovar.)

Prea-înnălțate Doamne.

Din luminată porunca Innălțimii Tale čauș[ul] de aprozi adus-a la judecată pe Iordache zet Miclea văt. părăș asupra dum. Pahr. Ia-nache Mavrodin, dela care cere tl. 450 datorie prin doao zapise ot

leat 1772, și, după coprinderea zapiselor, cerea să i să facă și împlinire, numitul Pahr. Mavrodin nu-ș tăgădui zapisele, fără numai pricinuia că, în vremea Mării Sale Manole-Vodă, având niște Turci datorii la niște oameni ce le zic Codești dupe niște piei, și i-ar fi venit poruncă ca să apuce pe acei Codești, ca, fiind datorie bună, să facă împlinire, și zicea că, neavând ce lua dela acei Codești, au dovedit că au niște cașcaval a lor, pe care îl și luase alți Turci în silă, și i-ar fi dat pe acel cașcaval dumisale Pahr. tl. 450 acei Turci, cari bani zise că i-au luat și, luând bani, zise că au dat de au plătit pe Codești dela acel Turc Murat-Aga de Brăila, și încă, pân a să împlini suma banilor, ar mai fi dat și dela dum. tl. 200. La aceasta zise Gheorghe că acel cașcaval n'au fost a Codeștilor, ce au fost a lui, avându-l pentru a sa neguțătorie, zicând că rău i l-au luat. Pentru care cașcaval zise că au jăluit și la dumnealor veliți boeri în vremea armii rusești, și, orânduindu-l la Departamentul judecăți, l-au fost hotărât prin carte de judecată ca să plătească Pahr. acei bani ai cașcavalului și, neavând bani ca să dea după hotărârea judecăți, i-au dat aceste numite doao zapise, care până acum zise că nu i-au mai plătit după coprinderea zapiselor, care să cunoscă că cașcavalul au fost a lui Gheorghe, și rămâne bun dator a plăti Pahr. Mavrodin acei tl. 450, după zapise. Mai zise Pahr. Mavrodin că numitul Iordache pentru acești bani i-au fost luat în vremea armii rusești și buți cu vin. Iordache zise cum că, dând jalbă la Divan atunci, cum și logf. Stoian, ca un păgubaș ce zicea că au fost și el pentru niște vinuri ce i le-au fost luat Pahr. Mavrodin în vremea când era ispravnic la sud Sac, și i-am (*sic*) jalbă dum; i s'au luat 3 buți cu vin, iar nu 5 buți, după cum zise Pahr., și, aducând acele buți aici, Stoian Log. zise că, plecând la munte pentru o treabă a sa, n'au apucat pentru paguba lui a lua niciun ban, iar vinurile s'au vândut Aga Theodorache Balș, din care bani zise Pahr. că numai tl. 100 au luat, iar de ceialți bani iaste păgubaș, cum și dl. Iordachi zise că numai tl. 100 au luat din vinurile dum;, iar mai mult n'au luat, ci, de va fi că au luat Iordachi acei tl. 100 din vinuri, trebuește să-i ție pentru datoria ce are și el a lua dela Pahr., iar, pentru vinuri, să-ș caute Pahr. la dum. Aga Balș, și dum. Aga, sau cine va arăta că au dat bani după vinurile ce s'au vândut, iș va căuta. Ci, pentru ca să poată și Pahr. cu ce răspunde pentru datoria numitului Iordache, am găsit cu cale să fie luminată porunca Mării Tale ca să margă om domnesc să aducă pe clironomi Codeștilor ca să-ș caute bani ce i-au dat numitul Pahr. pentru dănșii, ca, scoțând din Codești bani ce zice că-i are a lua și a-i da atunci pentru dănșii, să răspunză la datoriia ce rămâne a plăti Pahr. numitului Iordache. Iar cea de săvârșit hotărâre rămâne a să face de către Înălțimea Ta.

Noem. 16, 1775.

R.... Vel Dvor.

Scarlat zti Logft.

Trecut la condică.

II

Adaug aceste rânduri despre Brăila peste zece ani, scoase din cartea, rarisimă, a unui misionar protestant :

OUVERTURE DU CULTE À BRAÏLA

19. J'ai dit plus haut qu'une loi valaque interdisait alors aux prêtres étrangers de traverser les Principautés, à moins qu'il n'y eût permission spéciale et préalable: « C'est à la Russie que nous redevons cet état de choses », me dit le boyard Gradisteano, qui était gouverneur du cercle de Ialomitza. « De fait », ajoutait-il, « j'aurais dû vous envoyer à Bucarest, pour y être mis à la disposition du consul général de Russie; mais j'ai décidé de n'en rien faire, en égard surtout à ce que l'Helvétie n'a pas de consul là-bas, et de vous laisser continuer le voyage jusqu'à Brăila, où le cas sera décidé par le gouverneur de cette ville. » — « Pourquoi donc m'a-t-on laissé entrer? », demandai-je au chef de la police. — « Hélas! » répondit-il, « c'est par mégarde et grâce à votre déguisement. » — « Mon déguisement? », repris-je; « quel déguisement? » — « Vous aviez coupé votre barbe! » — « Ma barbe! », répliquai-je; « ignorez-vous que les prêtres de l'Occident la coupent généralement? » — « Vous plaisantez », répartit-il; « est-ce qu'un homme pourrait être prêtre encore, s'il rasait sa barbe? » — Je ne parvins pas à convaincre ce dignitaire valaque qu'on puisse être prêtre, alors même qu'on ne porte pas une longue barbe, ni que les ecclésiastiques de l'Occident se rasent s'ils veulent.

Depuis alors, j'ai, du reste, admis moi-même qu'il est bien préférable qu'un ecclésiastique ne se rase pas, et qu'il laisse cette coutume contre nature aux élégants des sociétés mondaines, qui subissent les préjugés de la mode.

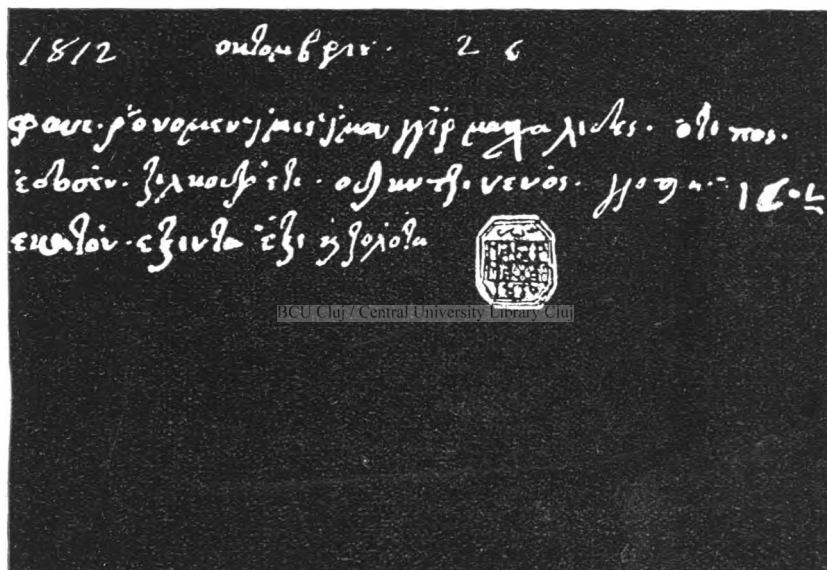
20. Arrivé à Brăila, je trouvai dans le colonel Jacobson non seulement un gouverneur tolérant et arrangeant, mais encore un homme pieux et désireux de voir tendre sur le peuple la bienfaisante influence de la religion. Il me donna sur l'administration valaque des renseignements, appuyés de différents journaux et écrits, qui tendaient à prouver que le prince Bibesco était animé de bonne volonté envers les classes populaires. Cependant, par suite de cette loi d'intolérance envers les prêtres étrangers, dont j'ai fait mention plus haut, un grand nombre d'Occidentaux, disséminés un peu partout, se trouvaient totalement privés de services religieux, et ce cas était particulièrement sensible à Brăila, où le commerce avait attiré bon nombre d'étrangers; une colonie entière d'agriculteurs luthériens s'était même formée dans le voisinage.

On voulut donc utiliser ma présence pour ouvrir et organiser un culte régulier, auquel assisteraient le gouverneur et un couple de consuls, celui d'Angleterre en particulier, afin d'imprimer à cette solennité un caractère; et ainsi fut.

21. Durant deux jours, il y eut une telle affluence, une telle faim et soif de la Parole de Dieu à satisfaire, que je n'officiai pas moins de treize heures de temps. Des mariages à bénir, des enfants à baptiser, des jeunes gens à catéchiser, des adultes à administrer: tout cela se succédait sans interruption. Bien des larmes furent versées, et j'aime à croire que la semence de vie porta du fruit chez plusieurs, d'autant plus que mes exhortations pour engager le peuple et les autorités à obtenir un pasteur permanent, — exhortations renouvelées plus tard par un ecclésiastique de ma connaissance, — ont été couronnées de succès, et que les deux villes de Braïla et Galatz jouissent, depuis bien des années déjà, des bienfaits d'une prédication régulière.

Les lois de ce pays se sont modifiées dans un sens libéral; les nouvelles institutions de la Roumanie ne sentent plus l'intolérance qu'il y a vingt-six ans, et cela aussi a été fait par le Seigneur. On verra plus loin, § 68, que mes relations avec la Moldo-Valachie ne s'arrêtèrent pas là, et que le souffle du progrès se manifesta sur d'autres points encore ¹⁾.

¹⁾ *Mémoires de l'évêque F.-L. Bugnion, Genève 1876.*

Chitanță de plată din Brăila Turcească.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Свѣдѣнство.

1890.

Сакосіе отъ брашовскаго Карантина, Булару,
 кону Николаю, Пропа, Тана, дѣтцу сабра, Маріе, Ва
 ботницѣ Маріе, Иваницу, Георгіе, Радошницѣ, Стрѣе,
 Въ тои часъ отъ поблагополученіе въ державѣ 45. Бра
 ша Карантина, термена и прова въ Ботсѣ ствѣи
 друженіе конъ Николаю отъ Свѣдѣнствѣи Значавъ
 маю на ономъ кону въ реніе кону маю отъ Брашовскаго
 кону Николаю отъ Свѣдѣнствѣи Значавъ маю на ономъ
 кону Николаю отъ Свѣдѣнствѣи Значавъ маю на ономъ
 кону Николаю отъ Свѣдѣнствѣи Значавъ маю на ономъ

Венска дѣла Свѣдѣнствѣи Значавъ маю на ономъ

Act al carantinei Brăilene.